

תורת בטחון – חנוכה

נר ו'

הלל והודאה – שלימות הבטחון

הנה עיקר קביעות יום טוב של חנוכה הם ימי הלל והודאה כדמבואר בגמ' שבת. ומהותו של הלל והודאה הוא בטחון בהשי"ת. הנה הגר"א (מובא בסידור הגר"א בשו"ע בברכת ראה בענינו) מפרש הקרא "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי", כי "שלימות הבטחון הוא כאשר ימצא בשלש זמנים אלו: א] כאשר הוא בעת צרה אליו ישא את נפשו. ב] כאשר יבא לו הישועה לא יבקש ישועה מבני אדם רק מאת ה'. ג] כאשר יושיע לו ה', ביום ההוא ישיר לה' ולא ישכח ישועתו, אז הוא הבטחון בשלימות בלב ולב. לכן אמר ואני ביום צרתי בה' בטחתי ולא בזולתו, גם ביום ישועתי יגל לבי בישועתך כי לא בקשתי מזולתו, אשירה לה', כאשר תושיע לי זרועו וירום ימיני אשירה לו כי גמל עלי", עכ"ה. ומבואר מדברי הגר"א שבכלל חלק של בטחון בהשי"ת, הוא להכיר הטוב אחר הישועה ולומר שירה על הישועה. והענין צ"ב, דאמאי זהו בכלל חלק של בטחון בהשי"ת?

והנה מצינו מקור לחובת הכרת הטוב בדברי המדרש (משנת רבי אליעזר פרשה ז): "מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? מפני שהוא כענין כפירה בהקב"ה. אף הכופר בהקב"ה כופר טוב הוא. האדם הזה הוא כופה טובתו של חברו, למחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומר בפרעה, "אשר לא ידע את יוסף". והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו, וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקדוש ברוך הוא, שאמר: לא ידעתי את ה'. הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר. וכן הקדוש ברוך הוא אומר להן לישראל: "אנכי ה' אלהיך". מה ת"ל. "אשר הוצאתיך". אמר להן, הזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים. וכן יהושע אומר לישראל: אם כפיתם הטובה הזאת, לא תוכלו לעבוד את ה'. והן משיבין אותו, כי ה' אלהינו הוא המעלה אותנו, אין אנו כופין טובתו, ע"כ.

ומבואר מדברי המדרש שהכרת הטוב הוא בכלל חלק של "אנכי ה' אלקיך", ועיקרי האמונה מחייב כל אחד ואחד להכיר טובה להשי"ת, על כל טובה וטובה, מדבר קטן עד דבר גדול. ורק ע"י זה, שייך להיות מאמין באמונה שלימה בהשי"ת. ולא רק הכרת הטובה להקב"ה, אלא אפילו להכיר טובה לכל אדם, נכלל בכלל חלק של "אמונה בהשי"ת", דרק ע"י זה שייך להיות מאמין באמת בהשי"ת.

דמי שאינו מכיר טובה להשי"ת היינו אך ורק משום שאינו מכיר שכל הטוב שיש לו בחייו כל כולו הוא מאת השי"ת. ויש לבאר הענין על פי המשל הנפלא שמובא בהחובת הלבבות (שער הבחינה, פתיחה) וז"ל, "ומשלם בזה לתינוק, שמצאו איש אחד מאנשי החסד במדבר, וחמל עליו ויאספהו אל ביתו ויגדלהו, ויאכילהו, וילבישהו, ויתנדב עליו בכל הטוב לו, עד שהשכיל והבין אופני דרכי טובתו. ואחר כן שמע האיש ההוא על אסיר, שנפל ביד שונאו והגיעהו אל תכלית הצער, והרעב, והעירום ימים רבים, ונכמרו רחמיו על צערו, ופייס לשונאו, עד שהתירו ומחל לו את דמיו, ויאספהו האיש אל ביתו, והיטיב לו במקצת הטוב אשר היטיב בו לתינוק, והיה האסיר מכיר בטובת האיש עליו, ומודה עליה יותר מן התינוק שגדל בה, מפני שיצא מענין העוני והצער אל ענין הטובה והשלוחה בעת שהכרתו בה גמורה, על כן הכיר טובת האיש החסיד וחסדו מאד. והתינוק לא הבין מעלת הטובה עליו, אף על פי שהתחזקה הכרתו והתישב בדעתו, מפני שהיה רגיל בה מימי נעורו. ואין איש מאנשי השכל מסתפק, שחסדו וטובו על התינוק כוללים ונראים יותר, ושהוא חייב בהתמדת ההודאה והשבח עליהם יותר", עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהטעם שאין אחד מכיר טובה להשי"ת, היינו משום שאינו מכיר שקיבל שום הטובה, שכל זמן שהוא תמיד מצפה שהכל מגיע לו, אינו משים אל לב שבא לו שום טובה. וא"כ, אם אין אחד מכיר הטובה אשר חבירו עושה בעבורו, קו"ח בן בנו של קו"ח שאינו יכול להכיר הטובה אשר הקב"ה עושה בעבורו, שכל מה שהקב"ה עושה נעלם מאוד [וע"כ כתבו הספרים הקדושים שמשום הכי העולם נקרא הכי על שם שהשגחת השי"ת כביכול נעלם].

וזהו כוונת חז"ל "שכל הכופר בטובתו של הקב"ה סופו להיות כופר בטובתו של הקב"ה", דמי שאין לו מדה זו, שביכולתו להכיר שיש מי שעשה לו טובה, אין ביכולתו להכיר שהשי"ת עשה עמו טובות עד אין סוף, וזהו "כפירה", שאינו מאמין בהשגחת השי"ת, שהוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. וזהו כוונת הגר"א, דשלימות הבטחון הוא: "כאשר השי"ת מושיעו ישיר להשי"ת על ישועה". דהשלימות באמונה ובטחון הוא כשמכיר שכל הנהגת העולם הוא כולו בהשגחת השי"ת. וזהו העבודה בימי חנוכה להלל ולהודות להשי"ת, על כל הטובה ועל כל הנסים שעשה לנו, ורק על ידי זה שייך להאמין באמונה שלימה בהשי"ת, ולהיות בוטח בהשי"ת באמת.